

BIJZONDERE WAARNEMINGEN EN VONDSTEN

Moederkoren in Amsterdam

Tijdens een KNNV-grassencursus in Amsterdam onder leiding van Ger van Zanen (lid NMV), ontdekte de cursiste An Westerweel (ook lid NMV), dat een riethalm (*Phragmites*) vele sclerotiën van Moederkoren bevatte. Ook ik volgde deze cursus en besloot naar aanleiding daarvan in het Amsterdamse bos eens naar Moederkoren te zoeken. Het resultaat was verbluffend: overal ontdekte ik de sclerotiën in de staande rietpluimen. In de periode van 23 april tot 12 mei vond ik in alle 15 kilometerhokken van het bos vrijwel moeiteloos Moederkoren op Riet. Van alle 15 hokken legde ik sclerotiën in vochtige bakjes en allemaal produceerden ze na enkele weken spontaan de vruchtlichamen. Ook dit proces verliep moeiteloos. Volgens de literatuur komt op Riet het Pijpestrootjes-moederkoren (*Claviceps microcephale*) voor. Maar sommige onderzoekers beschouwen dit als een synoniem van het Echt moederkoren (*Claviceps purpurea*).

John Reijnders, Badhoevedorp

BOEKBESPREKING

Ewald Gerhardt, 1996. Taxonomische Revision der Gattungen *Panaeolus* und *Panaeolina* (Fungi, Agaricales, Coprinaceae). Bibliotheca botanica 147. E. Schweizerbartsche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart. 154 pag. Prijs DM 186.

Dit boek met kloek paginaformaat (31x23 cm) is een schoolvoorbeeld van een klassieke monografie, gebaseerd op een grondige studie van literatuur, typemateriaal en vele collecties van over de hele wereld. De traditionele indeling omvat korte inleidende hoofdstukken over methodiek, omgrenzing van de bewerkte groep, de belangrijkste diagnostische kenmerken en een determineersleutel. De sleutel is als enige deel van het boek ook in het Engels opgenomen. De kern van het werk wordt gevormd door uitvoerige beschrijvingen van 32 erkende soorten en enkele variëteiten. Van alle taxa zijn sporen, basidiën en cystiden afgebeeld en van veel soorten is een geslaagde zwartwit tekening van de habitus opgenomen. De monografie besluit met een overzicht van uitgesloten en onvoldoende bekende taxa, een omvangrijke literatuurlijst en een indrukwekkende index van honderden onderzochte collecties. Hieruit blijkt dat veel collecties aanvankelijk, ook door gerenommeerde mycologen, onjuist zijn gedetermineerd.

Gerhardt's studie maakt aan veel onduidelijkheden betreffende *Panaeolus* een eind en zijn determineersleutel werkt goed. De problemen worden voor een belangrijk deel opgelost dankzij een brede soortsopvatting. Zo worden *P. acuminatus* en *P. rickenii* samengevoegd, hetgeen in ons land al wel langer de algemeen geaccepteerde zienswijze is (Spitse vlekplaat). Ook *P. papilionaceus* (Witte vlekplaat), *P. retirugis* (Geaderde vlekplaat), *P. campanulatus* (Paardemestvlekplaat) en *P. sphinctrinus* (Franjevlekplaat) worden tot één soort verenigd, waardoor de door mij in Coolia 39(3) gesignaleerde problemen bij deze taxa in één keer worden opgelost. Hierbij moet worden opgemerkt dat deze taxonomische concepten niet door kruisingsproeven zijn onderbouwd en het is niet uitgesloten dat kleine morfologische verschillen toch een genetische basis hebben. Ook de obscure namen uit de warboel van Marcel Bon, *P. dunensis* en *P. obliquoporus*, zijn geruisloos in de synonymie verdwenen. Gerhardt onderscheidt in Europa nu 12 soorten, waarvan er 10 ook in Nederland voorkomen.

Monografische bewerkingen leiden vaak tot naamsveranderingen doordat bij bestuderen van literatuur en herbaria oudere namen tevoorschijn komen of doordat de nomenclatuurregels niet correct waren toegepast. In dit geval zijn er opmerkelijk veel wijzigingen en niemand zal daar echt blij mee zijn. Zo moet *P. subbalteatus* (Gezoneerde vlekplaat) voortaan *P. cinctulus* (Bolton) Sacc. heten; *P. sphinctrinus* wordt *P. papilionaceus* (Bull.: Fr.) Quél. en *P. speciosus* (Grote vlekplaat) wordt *P. subfirmus* P. Karst. Ronduit verwarrend en zeer discutabel is de toepassing van de naam *P. fimicola* voor de soort die thans algemeen bekend staat als *P. ater* (Zwartbruine vlekplaat, met pleurocystiden en sporen met excentrische kiempore). Pikant detail hierbij is dat Gerhardt stamt uit de Berlijnse taxonomische school van Greuter, die als geen ander de stabiliteit van botanische nomenclatuur propageert en daartoe voorstander is van het conserveren van algemeen geaccepteerde namen! *P. foeniseccii* (Gazonvlekplaat) wordt door Gerhardt weer in *Panaeolina* geplaatst. De status van dit genus is mijns inziens nog steeds omstreden.

Al met al is deze monografie een doorwrocht produkt van "tuchtige" arbeid en "gründlichkeit". Het boek is zonder meer aanbevelenswaardig, behalve dan wat betreft de prijs! Een paginaprijs van ongeveer f 1,35 voor een boek zonder kleurendruk is buiten alle proporties en zal zeker een belemmering vormen voor een wijde verspreiding van dit werk.

Het boek is in de verenigingsbibliotheek aanwezig.

Eef Arnolds